

Izabrane pripovedi, svezak II. Preveo I. Velikanović. Slavenska knjižnica. Knj. XI. 6. Slika iz slavenske povjesti, napisao Vj. Klaić. 7. Dječja njega, upute mladi majci. Sestavio dr. Radovan pl. Marković. 8. Izabrana poglavja iz narodnoga gospodarstva (političke ekonomije). Napisao Fran Milobar. Poučna knjižnica, knjiga XXVIII. 9. Dr. Oton Kučera: Valovi i zrake, sa 230 slika i 2 table. Poučna knjižnica, knjiga XXIX.

O vseh teh lepih knjigah prinesemo natančnejšo oceno pozneje.

Hrvatski pokret. Opažanja i misli na pragu novoga narodnoga preporoda g. 1903. Piše Milan Marjanović. U Dubrovniku. 1903. Nakladom pisca. Tiskom Dubrovačke hrvatske tiskare. 12°. 120 str. Cijena 1 kruna.

Ta politična brošura je vredna, da se z njeno vsebino seznaní vsak zaveden Slovenec, kateremu je do tega, da se pouči o političnih homatijah bratskega naroda hrvatskega. Knjiga je pisana lahkoumevno ter predstavlja čitatelju razvoj hrvatskih strank, ki so utemeljene na treh zgodovinskih idejah: madjarske, pravaške, obzoraške. Jasno nam pisatelj razlaga prednosti in napake teh strank ter nam kaže vzroke njih neuspehov. Tudi razmere, ki so nastale v Hrvatski po propasti teh strank, kriza, v kateri se nahaja narod, in doba prevrata so izborno očrtane. Končno je obrazložen še narodni program za bodočnost in uspehi narodnega pokreta v letu 1903.

Nočemo zamolčati, da je spretni in širokogledni gospod pisatelj izborno razjasnil politično zgodovino hrvatskih dežel v prošlem stoletju, a zdi se nam, da se je pri tem opisu premalo oziral na notranje in vnanje ovire, ki so izjalovile trud hrvatskih politikov. Tu bi bilo omeniti malobrojnosti narodove, nasprotja verskega, zaostalosti v gmotnem in kulturnem oziru, nasilnosti madjarske in perfidnosti dunajske in avstrijske politike, proti katerima je vsak boj brezuspešen in ki sta se spojili v zatiranje Slovanstva; slednjič pa tudi razočaranje, katero mora provzročiti vsakemu Slovanu dvoumno in sebično postopanje Rusije in ostale Evrope do balkanskih Slovanov.

Iz knjižice lahko črpajo mnoge koristne nauke tudi Slovenci, ki se prepirajo bratomorno. Zato jo vsakemu, kdor resno misli o bodočnosti Slovencev v družbi z ostalimi južnimi Slovani, toplo priporočamo.

R. P.

Milan Marjanović. Fragmenti. U Dubrovniku. 1903. Dubrovačka hrvatska tiskara. Piščevom nakladom. V. 8°. 54 str.

Meglina sentimentalnost! Kaj hoče pisatelj, je težko umeti navzlic temu, da razlaga na poslednjem listu svoje knjižice postanek in pomen teh črtic. Ti fragmenti so po njegovi razlagi dokumenti njegovega pisateljskega razvoja, polnega sanj in slutenj. „Starec“ je v celini in v detajlih simbol stanovitne ideje. V „Životu“ so simbolske formule življenskega razumevanja. V „Ženi“ so formule opažanja. „Intima“ je razpoložajna lirika. „Umetnik“ je psihološka simbolika. „Zorka“ ni realno bitje, nego zapadnoevropska, dekadentna intimna umetnost. V „Umetnosti“ je prikazan proces osvoboditve od te umetnosti in obrat k veliki umetnosti življenja. Pri vsej tej razlagi ostane za čitatelja, ki ni posvečen v tajne dekadentstva, še mnogo nejasnega in zato nezadovoljivega.

R. P.

Thallóczy Lajos és Hodinka Antal: Magyarország melléktartományainak oklevéltára. Első kötet. A Horvát véghegyek oklevéltára. I. kötet. 1490 — 1527. (Magyar történelmi emlékek. Okmánytárak. XXXI. kötet.) Budapest 1903. Ára 16 korona. CVIII+753.

Sedanji najboljši ogrski zgodovinar Lud. pl. Thallóczy, sekcijški šef in ravnatelj arhiva v skupnem finančnem ministrstvu na Dunaju, je začel v družbi z Ant. Hodinko, skriptorjem v cesarski fidejkomisni knjižnici, izdajati diplomatičen zbornik, ki mora zanimati vsakega slovenskega zgodovinarja. Prvi zvezek tega zbornika obsega akte, ki se nanašajo na turške napade na Hrvaško in sosednje dežele, posebno na Kranjsko v letih 1490—1527. Dolgo časa se že peča Thallóczy s hrvaško in bosensko zgodovino; organ ogrskega zgodovinskega društva in publikacije ogrske akademije so napolnjene z razpravami o pokoljenju in nadaljnji usodi rodovine Blagayeve, o razmerah dubrovniške republike z Ogrsko in o različnih prepornih točkah iz srednjeveške hrvaške in bosenske zgodovine. To so pa samo priprave za veliko monografijo o Bosni, za katero nabira že veliko let gradiva po vseh evropskih arhivih in knjižnicah. Pokojni skupni finančni minister pl. Kallay se je zelo zanimal za to delo in je dovolil vsako leto nekoliko tisočakov za znanstvena arhivalna potovanja; kolikor mi je znano, boče ta zgodovina Bosne najbrže kmalu izšla, ker je nabiranje gradiva že dovršeno.

Prej omenjena knjiga obsega dva dela. V predgovoru nam pojasnjuje Thallóczy namen zbornika: odstraniti hoče krive nazore o Vojaški granici in izpopolniti doslej izšle diplomatične publikacije. Monografije Vanička in Schwickerja o Vojaški granici so zastarele in gradivo Lopašičevo v „Monumenta Slav. mer.“ in „Starinah“ je nepopolno in nezanesljivo, ker je mnogo tekstnih napak. Zato mora biti hvaležen Thallóczyju vsak zgodovinar, ki se peča s povestnico obmejnih hrvaških krajev, da je objavil v drugem delu zbornika toliko važnih aktov, nekatere skrajšane, ostale pa v vsem obsegu. Kdor se bavi z zgodovino arhivov, ga boče posebno zanimal predgovor; tu nam naznanja pisatelj, kaj se dobi v treh največjih avstrijskih arhivih, namreč v državnem, skupnem finančnem in vojnem, vmes pa vpleta zanimive podatke o razvoju nekaterih teh zavodov. Nekaj posebno odlikuje to knjigo od ostalih enakih zbornikov ogrske akademije, namreč da se je Thallóczy pridružil pri izdavanju aktov nasvetom, katere je Stieve zastopal pri lipskem in frankobrodskem shodu zgodovinarjev in katere sedaj vsi uporabljajo pri enakih podjetjih. Prej so ogrski zgodovinarji, kakor Nagy, Szilágyi, Traknoi, Karollyi, Barabás itd. po različnih načelih izdajali akte, zato tudi ni bilo v eni in isti knjigi nikakega sistema. Ker je ta publikacija velike važnosti za kranjsko zgodovino, bi bilo dobro, ako bi kateri zgodovinar s pomočjo aktov, ki se nahajajo v kranjskem deželnem arhivu in katerih Thallóczy ni objavil, napisal majhno razpravo o turških napadih na Kranjsko deželo v letih 1490—1527.

Komatar.

Slovinzische Grammatik. To delo znanega jezikoslovca dr. Friderika Lorentza je izšlo lani v Petrogradu kot izdanje imperatorske akademije znanosti. Slovinci prebivajo v stolpskem okrožju na Pomorjanskem. Njih narečje je zadnji ostanek jezika, ki je kašubskemu zelo soroden, a ni nikakor identen ž njim. Slovincev živi še vseh skupaj 200—250, prej manj nego več, ki pa pripadajo vsi starejšemu rodu. Mladina se ne uči več jezika svojih staršev. Narečje izumre torej v nekaterih letih. Zavoljo tega je njegovo proučevanje precej težavno. Lorentz je naletel le na malo ljudi, ki so znali pripovedovati v slovinščini. Večinoma si je moral pomagati z vprašanji: „Kako se pravi temu?“ ali „Kako se glasi ona beseda?“ Seveda je sprejel le ono, kar je slišal večkrat. Nekoč je zbral nekaj Slovincev in in jih prosil, naj se pogovarjajo v slovinščini. Nekaj časa so se res — hipoma pa so preskočili v nemščino, v kateri jim je jezik gibčnejši.